

ΜΕΛΕΤΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ
ΦΙΛΙΚΟΤΗΤΑ
ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

A. Πλαίσιο

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε από την Coram International με την υποστήριξη της Terre des Hommes Ελλάδος, με την καθοδήγηση του Γραφείου της UNICEF στην Ελλάδα και του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Παράλληλα, στη μελέτη συνέβαλε η Συντονιστική Επιτροπή, όπως ορίστηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, η Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

B. Πεδίο

Η μελέτη παρουσιάζει τη φιλικότητα του συστήματος δικαιοσύνης προς τα παιδιά στην Ελλάδα, συνδυάζοντας τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής επισκόπησης του συστήματος δικαιοσύνης ανηλίκων συμπεριλαμβανομένων των παιδιών θυμάτων καθώς και σαράντα εννέα (49) ποιοτικών συνεντεύξεων με φορείς του συστήματος δικαιοσύνης ανηλίκων, όπως εισαγγελείς, δικαστές, δικηγόρους υπεράσπισης, αστυνομικούς, επιμελητές ανηλίκων, επαγγελματίες των Αυτοτελών Γραφείων Προστασίας Ανηλίκων «Σπίτια του Παιδιού», επαγγελματίες μη κυβερνητικών οργανώσεων, δημοσίους υπαλλήλους, γονείς και παιδιά.

Στη βάση του ανωτέρω υλικού, αναλύονται τα δυνατά σημεία καθώς και κενά του συστήματος δικαιοσύνης ανηλίκων στην Ελλάδα σε σύγκριση με τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα και παρέχονται συστάσεις με στόχο τη βελτίωση των εθνικών πολιτικών και του νομοθετικού πλαισίου για τη δικαιοσύνη ανηλίκων.

Γ. Μεθοδολογία

Για την παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκαν μεικτές μέθοδοι για τη συλλογή δεδομένων. Βασίστηκε σε ένα φάσμα πηγών δεδομένων και μεθόδων συλλογής δεδομένων για να διασφαλιστεί η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων, να προωθηθεί η αμεροληψία, και να διασφαλιστεί ότι η μελέτη βασίστηκε στις όσο το δυνατόν πληρέστερες και σχετικές πληροφορίες. Οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων στις οποίες στηρίχθηκε περιλάμβαναν την επισκόπηση δευτερογενών δεδομένων των εθνικών νόμων, πολιτικών, σχεδίων δράσης, υφιστάμενων εκθέσεων σχετικά με την πρόσβαση των παιδιών στη δικαιοσύνη στην Ελλάδα, καθώς και ποιοτικές συνεντεύξεις για να κατανοηθεί ο βαθμός στον οποίο το σύστημα δικαιοσύνης είναι φιλικό προς τα παιδιά στην πράξη και, στο βαθμό που ήταν δυνατόν, συλλογή δευτερογενών ποσοτικών δεδομένων και ανάλυση για να προσδιοριστεί ο βαθμός στον οποίο τα παιδιά έρχονται σε επαφή με το σύστημα δικαιοσύνης.

Πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική επισκόπηση και σύνθεση των νόμων και των δεδομένων που αφορούν το σύστημα δικαιοσύνης για τα παιδιά (δικαιοσύνη ανηλίκων), του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά αντιμετωπίζονται από το σύστημα δικαιοσύνης, των πολιτικών και τα στρατηγικών σχεδίων, της συμμετοχής των ενδιαφερομένων και των διαθέσιμων υπηρεσιών. Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με βασικούς εμπλεκόμενους φορείς και παράλληλα διεξήχθησαν δύο εμπειρισταωμένες μελέτες περιπτώσεων, με παιδιά, τους γονείς τους και τους επιμελητές ανηλίκων που είχαν εμπλακεί στην υπόθεσή τους, καθώς και μία περίπτωση νεαρού ενήλικα που είχε διαπράξει έγκλημα όταν ήταν ανήλικος και μία ακόμη περίπτωση με τη μητέρα ενός παιδιού που είχε διαπράξει έγκλημα ως ανήλικος και η ίδια το είχε καταγγείλει. Λόγω των περιοριστικών μέτρων του COVID-19, δεν ήταν δυνατόν να διεξαχθούν συνεντεύξεις σε ομάδες εστιασμένης συζήτησης όπως επίσης δεν κατέστη δυνατό να ληφθούν συνεντεύξεις από παιδιά σε χώρους κράτησης,

Δ. Κύρια ευρήματα

Αναφορικά με τα **στατιστικά στοιχεία για τα παιδιά που έρχονται σε επαφή με το νόμο**, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών θυμάτων, δεν υπάρχουν πλήρως διαχωρισμένα διαθέσιμα στοιχεία. Η υποδομή και οι πηγές δεδομένων είναι περιορισμένες και παράλληλα δεν φαίνεται να υπάρχει επίσημος διυπηρεσιακός διαμοιρασμός ή

μηχανισμός ανταλλαγής πληροφοριών και ούτε, ακόμη, υπάρχει πληροφοριακό σύστημα που να εξασφαλίζει την πλήρη ενοποίηση των βάσεων δεδομένων της αστυνομίας, της εισαγγελίας, των δικαστηρίων και της κοινωνικής πρόνοιας.

Η έλλειψη μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη είχε ως αποτέλεσμα την απουσία στοχευμένης πολυτομεακής ή και διατομεακής συνεργασίας για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών και την περιορισμένη διαμόρφωση υπηρεσιών για τα παιδιά που έρχονται σε επαφή με το σύστημα δικαιοσύνης. Έχει επίσης ως αποτέλεσμα την απουσία της διάστασης του φύλου σε ζητήματα που σχετίζονται με στην παραβατικότητα.

Συνεντευξιζόμενοι/ες είπαν: *«Η σημερινή κατάσταση της δικαιοσύνης για παιδιά στην Ελλάδα αντικατοπτρίζει την έλλειψη σταθερής μακροπρόθεσμης πολιτικής για τα δικαιώματα των παιδιών και την πολιτική για τα παιδιά όσον αφορά την κοινωνική φροντίδα, όχι μόνο όσον αφορά τα παιδιά που εμπλέκονται σε ποινικές διαδικασίες, αλλά και όσον αφορά την προστασία των παιδιών.»*

Σε σχέση με τη νομοθεσία που αφορά στη δικαιοσύνη ανηλίκων, δεν υπάρχει ένας ειδικός νόμος. Αντίθετα, οι νόμοι που αφορούν τα παιδιά που παραβαίνουν την ποινική νομοθεσία βρίσκονται κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, στον Ποινικό Κώδικα, στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και στον νόμο 4689/2020, ο οποίος ενσωματώνει την Οδηγία 2016/800/ΕΕ. Το γεγονός ότι οι νόμοι που αφορούν τη δικαιοσύνη ανηλίκων είναι διάσπαρτοι σε πολυάριθμα κείμενα καθιστά τη νομοθεσία πιο δύσκολα προσβάσιμη και κατανοητή από μη εξειδικευμένους επαγγελματίες.

Τα Δικαστήρια Ανηλίκων λειτουργούν στην Περιφέρεια κάθε Πρωτοδικείου, αν και δεν υπάρχει ομοιομορφία ως προς τη συχνότητα λειτουργίας τους στις διάφορες περιφέρειες. Στη Θεσσαλονίκη, το Τριμελές Δικαστήριο συνεδριάζει κάθε μήνα και εκδικάζει τέσσερις έως πέντε σοβαρές υποθέσεις στις οποίες εμπλέκεται ένα παιδί κατηγορούμενο σε μια ημέρα. Στα Χανιά, ωστόσο, το Δικαστήριο Ανηλίκων το 2021, συνεδρίασε μόνο δύο ημέρες κατά τις οποίες εξετάστηκαν πενήντα υποθέσεις. Σε μια άλλη περιοχή σημειώθηκε ότι το Δικαστήριο Ανηλίκων θα μπορούσε να έχει ενώπιόν του 20 ή 30 υποθέσεις σε μια ημέρα και τα Τριμελή Δικαστήρια να εκδικάζουν περισσότερες από 10 υποθέσεις σε μια ημέρα.

Σε σχέση με την Αστυνομία, υπάρχουν ελάχιστα διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με το βαθμό στον οποίο οι αστυνομικοί σε εξειδικευμένα τμήματα που ασχολούνται με τα εγκλήματα ανηλίκων έχουν λάβει εξειδικευμένη κατάρτιση. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ανέφεραν ότι οι αστυνομικοί που διατίθενται στο Τμήμα Προστασίας Ανηλίκων δεν λαμβάνουν, κατά κανόνα, εξειδικευμένη εκπαίδευση πριν από την τοποθέτησή τους.

Ο Εισαγγελέας διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στο ελληνικό σύστημα δικαιοσύνης και εμπλέκεται ενεργά στις υποθέσεις παιδιών-παραβατών και παιδιών-θυμάτων. Σύμφωνα με τον επίσημο ιστότοπο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών, το πρόγραμμα σπουδών για τους εισαγγελείς περιλαμβάνει 12 ώρες σχετικά με τις αρμοδιότητες του εισαγγελέα για τους ανηλίκους και 6 ώρες σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών και τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη.

Σχετικά με το Δικαστικό Σώμα, όπως επεσήμαναν ορισμένοι δικαστές που ερωτήθηκαν για την παρούσα μελέτη: *"Δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως η εξειδίκευση". "Κατά καιρούς διοργανώνονται διάφορα σεμινάρια στα οποία μπορεί κανείς να συμμετέχει, αν ενδιαφέρεται. Εναπόκειται στον δικαστή να φροντίσει και να αποκτήσει τις απαραίτητες γνώσεις και να τις χειριστεί με βάση τον χαρακτήρα του. Ο καθένας κάνει ό,τι καλύτερο μπορεί".*

Πρόσφατα, ωστόσο, ψηφίστηκε ο νόμος 4871/2021 «Μεταρρυθμίσεις στο νομικό πλαίσιο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών» και καθόρισε υποχρεωτικά προγράμματα κατάρτισης για όλους τους δικαστές των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων. Αυτά αποτελούνται από τέσσερις κύκλους κατάρτισης, τους οποίους οι δικαστικοί λειτουργοί πρέπει να ολοκληρώσουν σε διάστημα τεσσάρων έως οκτώ ετών. Η υποχρεωτική κατάρτιση στη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη εμπίπτει στον τέταρτο κύκλο.

Οι **Επιμελητές Ανηλίκων** είναι η «ραχοκοκαλιά» του συστήματος δικαιοσύνης ανηλίκων. Ωστόσο, αντιμετωπίζουν προκλήσεις που σχετίζονται κυρίως με την έλλειψη ανθρώπινων και οικονομικών πόρων, κάτι το οποίο έχει ως αποτέλεσμα η συγκεκριμένη υπηρεσία να είναι υποστελεχωμένη και υπερφορτωμένη. Τα κύρια ζητήματα που υπογραμμίζονται στη μελέτη είναι η έλλειψη νέων προσλήψεων, η έλλειψη δομημένης κατάρτισης, η επέκταση των αρμοδιοτήτων τους, ο υπερβολικός φόρτος υποθέσεων που οδηγεί στην αφέρωση περιορισμένου χρόνου ανά υπόθεση, η αποτυχημένη διεπιστημονική προσέγγιση, η έλλειψη εποπτείας και η έλλειψη τεχνικού εξοπλισμού και συνολικής υποστήριξης, τα οποία όλα συνδυαστικά έχουν οδηγήσει σε «επαγγελματική εξουθένωση».

Όπως ανέφερε ένας συνεντευξιαζόμενος *«Βραχυπρόθεσμα, θα πρέπει να επανεξετάσουν την Υπηρεσία Επιμελητών σε ολόκληρη τη χώρα. Δεν μιλάμε για την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, αλλά για την υπόλοιπη χώρα [...] Οι ανάγκες είναι ακόμη μεγαλύτερες όταν πρόκειται για την επαρχία»*

Υπήρξαν σημαντικές επικρίσεις σχετικά με τις τροποποιήσεις του νόμου 4689/2020 για τη **νομική βοήθεια**. Αν και θεωρητικά, ένα παιδί έχει πλέον το δικαίωμα να συμβουλευτεί δικηγόρο πριν και κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, η μη διαθεσιμότητα δικηγόρων νομικής βοήθειας με δυνατότητα να παραβρεθούν στο αστυνομικό τμήμα καθιστά την πρόσβαση στο δικαίωμα της νομικής συνδρομής ανέφικτη για όσους δεν έχουν ήδη σχέση με δικηγόρο στον οποίο μπορούν να απευθυνθούν. Επί του παρόντος, η ευθύνη για τη νομική βοήθεια κατανέμεται μεταξύ του Υπουργείου Δικαιοσύνης, των δικαστηρίων και των δικηγορικών συλλόγων σε όλη τη χώρα. Οι δικηγόροι πληρώνονται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης για την παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας, αλλά διορίζονται από το Δικαστήριο σύμφωνα με κατάλογο που καταρτίζει ο τοπικός Δικηγορικός Σύλλογος. Οι δικηγόροι που προσφέρουν υπηρεσίες νομικής βοήθειας εγγράφονται σε ειδικούς καταλόγους που είναι διαθέσιμοι στα δικαστήρια. Δεν υπάρχει ορισμένη προϋπόθεση βάσει της οποίας ένας δικηγόρος που αναλαμβάνει υπόθεση ανηλικού να πρέπει να έχει λάβει κατάρτιση ειδικά για το χειρισμό ποινικής υπόθεσης ενός παιδιού. Δεν υπάρχουν ξεχωριστοί κώδικες ή πρότυπα για τους δικηγόρους που παρέχουν δωρεάν νομική βοήθεια και δεν φαίνεται να υπάρχει εποπτεία ή έλεγχος των υπηρεσιών που παρέχουν οι διορισμένοι δικηγόροι. Λόγω των χαμηλών αμοιβών σε συνδυασμό με την καθυστέρηση καταβολής των αμοιβών, δεν υπάρχουν αρκετοί δικηγόροι που επιθυμούν να αναλάβουν υποθέσεις στο πλαίσιο της νομικής βοήθειας.

Σε σχέση με τα **δικαιώματα του παιδιού στο αστυνομικό τμήμα**, ένας/μία συνεντευξιαζόμενος/η ανέφερε: *«Σε γενικές γραμμές, ως αστυνομική αρχή, δεν ασχολούμαστε με αυτό το θέμα [εύρεση δικηγόρου]. Αυτό θα γίνει αργότερα στην ποινική διαδικασία, όταν το παιδί φύγει από την αστυνομία και πάει στον εισαγγελέα, όπου μπορεί να ζητήσει δικηγόρο. Τις περισσότερες φορές βρίσκουν δικηγόρο όταν η υπόθεση πηγαίνει σε ανακριτή, και όταν δεν μπορούν να βρουν δικηγόρο, οι αντίστοιχοι ανακριτές διορίζουν δικηγόρο.»*

Ως προς την **αποχή από την ποινική δίωξη στο στάδιο της προδικασίας**, στην πράξη, ο εισαγγελέας σπάνια επιλέγει να απέχει από την ποινική δίωξη, ιδίως στις περιφέρειες όπου δεν υπάρχει Εισαγγελέας Ανηλίκων. Οι ερωτηθέντες σχολίασαν ότι το μέτρο της αποχής από την ποινική δίωξη δεν χρησιμοποιείται με συστηματικό ή συνεπή τρόπο, ενδεχομένως λόγω της έλλειψης επίσημων προγραμμάτων ή υπηρεσιών στις οποίες μπορούν να παραπέμπονται τα παιδιά, καθώς και λόγω της έλλειψης υποστήριξης από τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας για τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο. Οι εισαγγελείς αισθάνονται πιο άνετα να παραπέμπουν τα

παιδιά στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων, γνωρίζοντας ότι ο επιμελητής θα παρακολουθεί το παιδί.

Μελέτη περίπτωσης 2: Ο Β, ηλικίας 17 ετών, ο οποίος ήταν υιοθετημένος, συναντήθηκε με τα βιολογικά του αδέρφια και ήταν μαζί τους όταν μαχαίρωσαν και σκότωσαν έναν άνδρα στις αρχές του 2020. Τα αδέρφια, που ήταν ενήλικα, καταδικάστηκαν για ανθρωποκτονία από πρόθεση. Ο Β τέθηκε προσωρινά υπό κράτηση προτού τον δει επιμελητής ανηλίκων και συνταχθεί έκθεση. Όταν συντάχθηκε η έκθεση, ο επιμελητής ανηλίκων πρότεινε την απελευθέρωση του παιδιού υπό τον όρο να παρακολουθείται από ψυχίατρο με τον οποίο είχε ήδη δημιουργήσει μια σοβαρή και καλή θεραπευτική σχέση. Όταν η υπόθεση έφτασε στο στάδιο της δίκης, ο συνήγορος υπεράσπισης, με την υποστήριξη της επιμελήτριας ανηλίκων, ζήτησε αναβολή και έτσι η δίκη αναβλήθηκε για τον Σεπτέμβριο του 2022, δηλαδή για περισσότερα από δύομισι χρόνια από την τέλεση του αδικήματος. Κατά τη διάρκεια αυτού του χρονικού διαστήματος, ο Β συνεργάστηκε με την επιμελήτρια ανηλίκων και τον ψυχίατρο. Η επιμελήτρια θεωρεί την αναβολή σκόπιμη και ότι επιτυγχάνει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα, καθώς θα μπορεί να πει στο δικαστήριο τον Σεπτέμβριο του 2022 ότι η συμπεριφορά του Β ήταν καλή και *«ανάλογη με τις προσδοκίες της κοινωνίας»*, ότι δεν έχει διαπράξει περαιτέρω αδικήματα και ότι έχει αποφύγει την καταστροφική συμπεριφορά. Κατά την άποψη της *«η βραδύτητα ανάλογα με το πώς αξιοποιείται, μπορεί να δώσει καλά αποτελέσματα»*.

Αυτή η πρακτική της επιβολής ή της συμφωνίας αναμορφωτικών μέτρων μεταξύ της ακρόασης ενώπιον του ανακριτή και της πλήρους δίκης **θα μπορούσε να ονομαστεί "οιονεί αποχή"**. Πρόκειται για μια πρακτική με την οποία εισάγονται αναμορφωτικά μέτρα σχεδόν αμέσως μετά την εξέταση του παιδιού ενώπιον του ανακριτή, προκειμένου να αποδειχθεί ότι τα αναμορφωτικά μέτρα έχουν λειτουργήσει και να μειωθεί η αυστηρότητα των μέτρων που θα μπορούσε διαφορετικά να επιβάλει το δικαστήριο. Η καθυστέρηση ενθαρρύνεται ή τουλάχιστον δεν αποθαρρύνεται για να δοθεί στο παιδί αρκετός χρόνος για να αποδείξει ότι τα μέτρα έχουν λειτουργήσει.

Η καθυστέρηση μεταξύ της ακρόασης ενώπιον του ανακριτή και της δίκης θεωρείται από πολλούς συμμετέχοντες στην παρούσα έρευνα **ως μείζον πρόβλημα**. Παρόλο που η πανδημία COVID-19 συνέβαλε σαφώς στις καθυστερήσεις, αυτό επέτεινε παρά δημιούργησε το πρόβλημα. Οι ερωτηθέντες σημείωσαν ότι ακόμη και πριν από το COVID-19 ένα παιδί μπορούσε να περιμένει ένα χρόνο πριν η υπόθεσή του φτάσει στο ακροατήριο. Η κύρια αιτία της καθυστέρησης σήμερα φαίνεται να είναι η έλλειψη διαθέσιμων ημερομηνιών συνεδρίασης των δικαστηρίων ανηλίκων, με ορισμένες περιοχές να έχουν μόνο μία συνεδρίαση του δικαστηρίου ανηλίκων κάθε μήνα ή και λιγότερες. Ενώ ορισμένοι ερωτηθέντες ανέφεραν ότι η απαίτηση για την υποβολή έκθεσης από τους επιμελητές ανηλίκων προκαλεί καθυστέρηση, άλλοι σημείωσαν ότι οι εκθέσεις ήταν πάντα διαθέσιμες εγκαίρως. Ωστόσο, δεν φαίνεται να υπάρχουν διατάξεις που να ορίζουν χρονοδιαγράμματα για την σύνταξη και υποβολή των εκθέσεων, ούτε υπάρχουν λεπτομέρειες σχετικά με το πόσο συχνά το σύστημα απαιτεί την επικαιροποίηση των εκθέσεων.

Σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες που ερωτήθηκαν στο πλαίσιο της μελέτης σχολίασαν την αδυναμία τους να χρησιμοποιήσουν τα περισσότερα από **τα εκπαιδευτικά ή θεραπευτικά μέτρα** που προβλέπονται στο άρθρο 122 του Ποινικού Κώδικα λόγω της έλλειψης υπηρεσιών. Αυτό, κατά την άποψη των επιμελητών, καθιστά σχεδόν αδύνατη την αντιμετώπιση των υποκείμενων αιτιών της παραβατικότητας με τον τρόπο που θα επιθυμούσαν.

Συνεντευξαζόμενοι/ες ανέφεραν: *«Δυστυχώς, εκεί που βρισκόμαστε, σε μια μικρή πόλη, δεν έχουμε τέτοιες υπηρεσίες [δηλαδή υπηρεσίες υποστήριξης παιδιών και οικογενειών] για να μας βοηθήσουν. Οι πιο δύσκολες περιπτώσεις μας είναι οι ανήλικοι χρήστες ναρκωτικών. Φανταστείτε - στην πόλη μας, δεν έχουμε καμία υπηρεσία για να τους παραπέμψουμε. Η Ελλάδα δεν έχει πια υποστηρικτικές υπηρεσίες σε ολόκληρη τη χώρα»*.

Η ελληνική νομοθεσία σχετικά με την προστασία των παιδιών θυμάτων και μαρτύρων ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό στα διεθνή πρότυπα. Ωστόσο, η εφαρμογή της νομοθεσίας στην πράξη αποτελεί πρόκληση, όπως επίσης και η έλλειψη κατάρτισης, εξειδικευμένου προσωπικού και επαρκών πόρων. Τα Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων «Σπίτια του Παιδιού» αν και αρχικά προβλέφθηκαν στο Ν. 4478/2017 και στη συνέχεια με το Ν. 4640/2019 απέκτησαν διοικητική αυτοτέλεια και με την υπ' αρ. 7320/2019 Υπουργική Απόφαση θεσμοθετήθηκε και πρωτόκολλο για την ιατροδικαστική εξέταση των παιδιών θυμάτων, δεν λειτουργούν πλήρως. Πέντε «Σπίτια του Παιδιού» ιδρύθηκαν στις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας (Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη, Πάτρα και Ηράκλειο Κρήτης), αν και κατά τη στιγμή εκπόνησης της παρούσας μελέτης λειτουργεί μόνο το ένα, με έδρα την Αθήνα. Τα υπόλοιπα δεν λειτουργούν όπως προβλέπει ο νόμος, καθώς λείπουν οι κατάλληλες υποδομές, το προσωπικό και ο εξοπλισμός. Συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν χαρακτηριστικά: *«Δεν υπάρχει στρατηγική ούτε κάτι συγκεκριμένο... είναι ανάγκη να υπάρχει συνέπεια και να υπάρχουν σταθερές υπηρεσίες. Αλλά δεν βλέπουμε τη συνέπεια και τους πόρους που θα επιτρέψουν τη λειτουργία των Σπιτιών του Παιδιού: αυτό πρέπει να αλλάξει. Όλα αυτά σχετίζονται με την ανάγκη για μακροπρόθεσμο σχεδιασμό.»*

Οι ερωτηθέντες σχολίασαν ότι παρόλο που η αρμοδιότητα διενέργειας ιατροδικαστικής εξέτασης σε παιδιά θύματα και μάρτυρες δίνεται στα «Σπίτια του Παιδιού», δεν αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα να διενεργούν ιατροδικαστικές εξετάσεις κι άλλοι φορείς του συστήματος. Έτσι, το πιο συχνά αναφερόμενο κενό στο σύστημα για τα θύματα όπως έχει σήμερα είναι η **τάση για επαναλαμβανόμενες συνεντεύξεις**. Αυτό αναγνωρίστηκε από σχεδόν όλους τους επαγγελματίες που συμμετείχαν στην έρευνα, συμπεριλαμβανομένων των δικαστών, των εισαγγελέων και της αστυνομίας, οι οποίοι σημείωσαν ότι ένα παιδί μπορεί να δώσει συνέντευξη «όσες φορές απαιτείται». Ένας συνεντευξιαζόμενος ανέφερε χαρακτηριστικά ότι ένα παιδί είχε κληθεί να καταθέσει συνολικά 27 ή 28 φορές, συμπεριλαμβανομένων επίσημων καταθέσεων, ιατροδικαστικών εξετάσεων και καταθέσεων στον εισαγγελέα.

Οι επαναλαμβανόμενες συνεντεύξεις συνδέονται άρρηκτα και με τις **καθυστερήσεις στη διαδικασία**. Οι ερωτηθέντες ανέφεραν περιπτώσεις όπου οι υποθέσεις παιδιών χρειάζονται χρειάστηκαν πάνω από 10 χρόνια για να ολοκληρωθούν. Ένας επαγγελματίας είχε συναντήσει μια υπόθεση στην οποία ένα παιδί ηλικίας 4 ετών είχε αποκαλύψει στη μητέρα το 2002 ότι ο πατέρας το κακοποιούσε σεξουαλικά, αλλά η διαδικασία δεν είχε ολοκληρωθεί μέχρι το 2013.

Ένας παράγοντας που αναγνωρίζεται ότι συμβάλλει τόσο στην επαναλαμβανόμενη συνέντευξη όσο και στην καθυστέρηση είναι ο **κατακερματισμός μεταξύ των υπηρεσιών**, που σημαίνει ότι καμία από τις υπηρεσίες δεν έχει ολιστική άποψη για την υπόθεση ενός παιδιού.

Οι συνεντευξιαζόμενοι από την αστυνομία εξέφρασαν την ανησυχία τους **για την έλλειψη φιλικών προς τα παιδιά αιθουσών συνεντεύξεων στα αστυνομικά τμήματα**. Ένα τμήμα είχε με δική του πρωτοβουλία βάψει τους τοίχους σε διαφορετικά χρώματα και αγόρασε έναν καναπέ, μερικά βιβλία και παιχνίδια, σε μια προσπάθεια να καταστήσει το χώρο πιο φιλικό για τα παιδιά-θύματα.

Στην Ελλάδα, όταν η παιδική κακοποίηση διαπράττεται εντός της οικογένειας, υπάρχουν δύο νομικές διαδικασίες: η μία είναι η ποινική διαδικασία για την τιμωρία του δράστη και η άλλη συνίσταται σε αστικές διαδικασίες για την ανάθεση της επιμέλειας του παιδιού και την εξέταση του κατά πόσον τα παιδιά πρέπει να έχουν επαφή με τον γονέα που διέπραξε την κακοποίηση. Τόσο στις αστικές όσο και στις ποινικές διαδικασίες, το πρόσωπο που έχει έννομο συμφέρον πρέπει να κινήσει τη διαδικασία, κάτι το οποίο καταδεικνύει την **απουσία σύνδεσης μεταξύ του ποινικού και αστικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης**.

Όσον αφορά τα παιδιά πρόσφυγες, μετανάστες και Ρομά, οι συμμετέχοντες από κάθε κλάδο του συστήματος δικαιοσύνης ανηλίκων (αστυνομία, επιμελητές, δικηγόροι, εισαγγελείς, δικαστές, προσωπικό των καταστημάτων κράτησης) εξέφρασαν την άποψη ότι δεν υπάρχουν επαρκείς υπηρεσίες διερμηνείας σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, με αποτέλεσμα για όσα παιδιά δεν έχουν ως μητρική γλώσσα την ελληνική να μη μπορούν να ενημερωθούν κατάλληλα για την κατάσταση και τα δικαιώματά τους και να είναι σχεδόν αδύνατο να κατανοήσουν αυτό που τους ζητείται.

Οι επιμελητές εξήγησαν ότι δεν υπάρχουν υπηρεσίες διερμηνείας για τη διευκόλυνση των συναντήσεών τους με τα παιδιά, οπότε στηρίζονται στη διερμηνεία κάποιου συμπατριώτη των παιδιών γεγονός που εγείρει ζητήματα εμπιστευτικότητας και πιθανής σύγκρουσης συμφερόντων. Συχνά επίσης προκαλείται σύγχυση όταν, όπως συνήθως συμβαίνει, ο διερμηνέας δεν είναι επαγγελματίας και δεν καταλαβαίνει τις έννοιες και τους όρους που σχετίζονται με τις διαδικασίες απονομής δικαιοσύνης, ακόμη και στην απλουστευμένη τους μορφή.

Μια ακόμη πρόκληση που αναφέρουν οι Επιμελητές Ανηλίκων είναι ότι τα παιδιά πρόσφυγες, μετανάστες και Ρομά δεν κατανοούν τα έγγραφα που λαμβάνουν από τον Εισαγγελέα με τα οποία παραπέμπονται στην Υπηρεσία Επιμελητών πριν από τη δίκη. Αυτό δεν είναι υποχρεωτικό, ωστόσο ο δικαστής όταν αποφασίζει για την υπόθεση, εξετάζει αν το παιδί συνεργάζεται ή όχι με την υπηρεσία πριν από τη δίκη. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα παιδιά πρόσφυγες, μετανάστες και Ρομά δεν προσέρχονται στην Υπηρεσία Επιμελητών πριν από τη δίκη επειδή δεν λαμβάνουν ή δεν κατανοούν την επιστολή και δεν υπάρχουν επίσημες διαδικασίες για την παρακολούθηση των παραπομπών.

Ε. Συμπεράσματα και προτάσεις

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το ελληνικό σύστημα δικαιοσύνης αναφορικά με τη φιλικότητά του προς τα παιδιά δεν αφορούν τόσο το περιεχόμενο της νομοθεσίας όσο την εφαρμογή της. Η Ελλάδα ως προς το δίκαιο της ΕΕ, οφείλει να εναρμονίσει τη νομοθεσία της με τις ευρωπαϊκές Οδηγίες, κάτι το οποίο αναγνωρίζεται ότι μπορεί να είναι δαπανηρό προκειμένου να εφαρμοστεί. Υπάρχουν, ωστόσο, ορισμένες διαρθρωτικές προκλήσεις οι οποίες εντοπίζονται κυρίως στον αριθμό των διαφορετικών νομοθετημάτων και την πολυπλοκότητά τους, στην ταχύτητα και τη συχνότητα των τροποποιήσεων στη νομοθεσία, στην έλλειψη λειτουργικών θεσμών, υπηρεσιών και ειδικών μονάδων για τα παιδιά που έρχονται σε επαφή με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Επίσης, στην έλλειψη επαρκούς, εξειδικευμένου και εκπαιδευμένου προσωπικού που εργάζεται με παιδιά που έρχονται σε επαφή με τον νόμο σε όλη τη χώρα στο πλαίσιο των αστυνομικών και ανακριτικών αρχών, του δικαστικού σώματος, της υπηρεσίας επιμελητών ανηλίκων και κοινωνικής αρωγής και των κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και στην έλλειψη παροχής κατάρτισης και έλλειψη επαρκούς συνεχιζόμενης κατάρτισης σχετικά με το περιεχόμενο και τις επιπτώσεις των νέων νόμων. Σημειώνεται επίσης η μη επανάληψη ή μη συνέχιση των πιλοτικών προγραμμάτων που σχετίζονται με τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη, η ανακατάταξη του προσωπικού αντί του διορισμού νέου, πιο ειδικευμένου προσωπικού για να εργαστεί με παιδιά που έρχονται σε επαφή με το νόμο, χωρίς την παροχή ειδικής κατάρτισης για την εξειδίκευσή τους στο νέο τους ρόλο και έλλειψη πόρων, τόσο ανθρώπινων όσο και οικονομικών.

Τα σημαντικότερα ζητήματα που αντιμετωπίζει το σύστημα δικαιοσύνης ανηλίκων περιγράφονται στη συγκεκριμένη μελέτη. Σημειώνεται ότι οι οικονομικές δυσχέρειες έχουν επηρεάσει την εφαρμογή νέων, φιλικών προς τα παιδιά νόμων, αλλά είναι επίσης προφανές ότι το σύστημα στερείται συντονισμού και κατεύθυνσης. Επιπλέον, δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με τα αποτελέσματα για τα παιδιά και σε ποιο βαθμό το σύστημα δικαιοσύνης ανηλίκων είναι αποτελεσματικό στην πρόληψη περαιτέρω παραβατικής συμπεριφοράς και στην

επανάταξη των παιδιών μετά την παραβατικότητα. Υπάρχει ανάγκη να διεξαχθεί περαιτέρω έρευνα σχετικά με την αποτελεσματικότητα της τρέχουσας απονομής δικαιοσύνης προς τα για παιδιά, ιδίως σε σχέση με τα αποτελέσματα που επιφέρει για στα παιδιά. Με βάση αυτά τα στοιχεία, θα πρέπει να αναπτυχθεί μία λεπτομερής στρατηγική που θα αφορά στην οργάνωση και το συντονισμό του συστήματος δικαιοσύνης ανηλίκων, τις αρμοδιότητες των διαφόρων εμπλεκόμενων φορέων, τα σχέδια για την ανάπτυξη υπηρεσιών, το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής, το απαιτούμενο ανθρώπινο δυναμικό και το κόστος της στρατηγικής. Η εξασφάλιση μιας φιλικής προς τα παιδιά δικαιοσύνης ανηλίκων απαιτεί κόστος, αλλά η αποτυχία να εξασφαλιστεί ένα αποτελεσματικό σύστημα δικαιοσύνης ανηλίκων έχει μακροπρόθεσμο κόστος τόσο για το παιδί όσο και για την κοινωνία στο σύνολό της.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, παρατίθεται οι παρακάτω προτάσεις σε θεσμικό, επιχειρησιακό επίπεδο και σε επίπεδο πολιτικής ανά θεματική ενότητα.

Δεδομένα

- * Συνιστάται η Κυβέρνηση να επανεξετάσει τις απαιτήσεις της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού ως προς τα δεδομένα σχετικά με τα παιδιά που έρχονται σε επαφή με το νόμο και τη δημοσίευση της UNICEF, "Αξιολόγηση της Ωριμότητας ενός Συστήματος Διοικητικών Δεδομένων σχετικά με τη Δικαιοσύνη για τα Παιδιά, προκειμένου να προχωρήσει προς ένα "ώριμο" σύστημα συλλογής δεδομένων. Αυτό με τη σειρά του θα βοηθήσει την Κυβέρνηση να κατανοήσει τις τάσεις που επικρατούν στον τομέα της δικαιοσύνης ανηλίκων και θα συμβάλει στην ανάπτυξη πολιτικής και σχεδιασμού για την κάλυψη των αναγκών της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών.
- * Θα πρέπει να διεξαχθεί περαιτέρω έρευνα για να διαπιστωθεί το ποσοστό των ενηλίκων που υπόκεινται σε στερητική της ελευθερίας ποινή και οι οποίοι ήταν προηγουμένως ανήλικοι/ες παραβάτες/ιδες. Αυτό θα επιτρέψει στους/ις υπεύθυνους/ες χάραξης πολιτικής να κατανοήσουν την αποτελεσματικότητα των μέτρων που επιβάλλονται σε παιδιά.

Πολιτική και στρατηγική

- * Συνιστάται η Κυβέρνηση να εξετάσει το ενδεχόμενο ανάπτυξης μιας πολιτικής για τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη και μιας στρατηγικής που θα βασίζεται στη συγκεκριμένη πολιτική για την ενίσχυση της φιλικότητας του συστήματος δικαιοσύνης προς τα παιδιά.
- * Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού συνιστά την τακτική αξιολόγηση του συστήματος δικαιοσύνης σε σχέση με τα παιδιά για να διαπιστωθεί ο βαθμός στον οποίο ανταποκρίνεται στους στόχους και τους σκοπούς του. Συνιστάται ο Εθνικός Μηχανισμός για την Ανάπτυξη, Παρακολούθηση και Αξιολόγηση των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού να εφαρμόσει έναν πενταετή κύκλο αξιολόγησης και να διασφαλίσει ότι θα εμπλακούν εξωτερικοί/ές αξιολογητές/τριες στη διαδικασία.

Νομοθεσία σχετικά με παιδιά που παραβαίνουν την ποινική νομοθεσία

- * Προκειμένου να καταστεί η νομοθεσία που αφορά τα παιδιά που έρχονται σε επαφή με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης πιο προσιτή, το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο ενοποίησης της υφιστάμενης νομοθεσίας που αφορά τη δικαιοσύνη ανηλίκων σε ένα νέο νόμο ή τουλάχιστον τη διαμόρφωση και έκδοση ενός εγχειριδίου που θα περιέχει όλη τη σχετική νομοθεσία, το οποίο θα είναι ελεύθερα διαθέσιμο τόσο σε ηλεκτρονική όσο και σε έντυπη μορφή.

Δικαστήρια Ανηλίκων

- * Συνιστάται το Υπουργείο Δικαιοσύνης να επανεξετάσει την οργάνωση των συνεδριάσεων των Δικαστηρίων Ανηλίκων, ώστε να διασφαλίζεται ότι το Δικαστήριο συνεδριάζει τουλάχιστον μία φορά το μήνα, ώστε να αποφεύγονται αδικαιολόγητες καθυστερήσεις στην εκδίκαση των υποθέσεων που αφορούν παιδιά.

- * Τα Δικαστήρια Ανηλίκων θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι στην εκδίκαση των υποθέσεων δίνεται επαρκής χρόνος ώστε να μπορούν τα παιδιά να συμμετέχουν αποτελεσματικά στην υπόθεσή τους, αναγνωρίζοντας ότι αυτό απαιτεί περισσότερες δικασίμους για τα Δικαστήρια Ανηλίκων.

Αστυνομία

- * Προκειμένου να ανταποκριθεί στα διεθνή πρότυπα, συνιστάται στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη να επανεξετάσει την τρέχουσα εκπαίδευση πριν και κατά της διάρκεια της ανάληψης καθηκόντων από τους/τις αστυνομικούς, ώστε να διασφαλίσει ότι όλοι/ες οι αστυνομικοί λαμβάνουν βασική εκπαίδευση για την διαχείριση παιδιών που έρχονται σε σύγκρουση με το νόμο και για τη διαχείριση παιδιών θυμάτων και μαρτύρων. Η κατάρτιση θα πρέπει να παρέχεται σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, να είναι συμπεριληπτική, να χρησιμοποιεί διαδραστικές προσεγγίσεις και να αξιολογείται τακτικά.
- * Συνιστάται, προκειμένου να ανταποκριθεί στα διεθνή πρότυπα, το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη να διασφαλίσει τη δημιουργία Τμήματος Προστασίας Ανηλίκων σε κάθε αστυνομική περιοχή και τη στελέχωσή του με τουλάχιστον 2-3 εκπαιδευμένους/ες αστυνομικούς.
- * Οι αστυνομικοί θα πρέπει να αξιολογούνται πριν επιλεγούν για να εργαστούν στο Τμήμα Προστασίας Ανηλίκων, ώστε να διαπιστώνεται η ικανότητά τους να εφαρμόζουν κατάλληλη και φιλική προς τα παιδιά προσέγγιση.
- * Το Υπουργείο θα πρέπει να διασφαλίσει ότι όλοι/ες οι αστυνομικοί της Υποδιεύθυνσης Προστασίας Ανηλίκων έχουν λάβει εξειδικευμένη εκπαίδευση πριν ή αμέσως μετά τη μετάθεσή τους στην Υποδιεύθυνση.
- * Ελλείψει Τμήματος Προστασίας Ανηλίκων, τα μέλη της αστυνομίας θα πρέπει να επιλέγονται ως κατάλληλα για να εργάζονται με παιδιά και να εκπαιδεύονται προς το σκοπό αυτό.
- * Οι αστυνομικοί που εργάζονται με παιδιά θα πρέπει να υπόκεινται σε τακτική εποπτεία και να τους παρέχεται υποστήριξη, ιδίως σε σχέση με υποθέσεις κακοποίησης παιδιών.

Εισαγγελίες

- * Σε κάθε περιφέρεια όπου λειτουργεί Πρωτοδικείο θα πρέπει να διορίζονται εισαγγελείς ανηλίκων, οι οποίοι/ες θα αναλαμβάνουν υποθέσεις ανηλίκων αφού λάβουν και ολοκληρώσουν συγκεκριμένη κατάλληλη εκπαίδευση.
- * Οι εισαγγελίες θα πρέπει να υποστηρίζονται από διεπιστημονικές ομάδες παιδικής προστασίας υπό ειδική κοινωνική υπηρεσία.
- * Η Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών θα πρέπει να προσφέρει και οι εισαγγελείς να λαμβάνουν υποχρεωτική κατάρτιση για το χειρισμό υποθέσεων που αφορούν παιδιά μόλις διοριστούν ως εισαγγελείς ανηλίκων, ώστε να είναι προετοιμασμένοι /ες για τη διαχείριση αυτών των υποθέσεων.

Δικαστικό σώμα

- * Σημειώνεται ότι οι αρχές της "φιλικής προς τα παιδιά" δικαιοσύνης έχουν εισαχθεί στο πλαίσιο των προγραμμάτων υποχρεωτικής κατάρτισης των δικαστών, αλλά είναι σαφές ότι θα χρειαστεί αρκετός χρόνος μέχρι όλοι/ες οι δικαστές που χειρίζονται υποθέσεις παιδιών να ολοκληρώσουν τους τέσσερις κύκλους κατάρτισης. Προτείνεται να προσφέρεται κατά προτεραιότητα κατάρτιση για τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη σε όλους /ες τους/τις δικαστές που εκδικάζουν υποθέσεις παιδιών.

Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής

- * Να διεξαχθεί εμπεριστατωμένη επανεξέταση της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων και χάραξη στρατηγικής για τη λειτουργία της για τα επόμενα 10 χρόνια.
- * Να διασφαλισθεί ότι οι δράσεις κατάρτισης που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2021-2023 είναι συναφείς, προσβάσιμες και εφαρμόζονται πλήρως και διασφάλιση ότι οι

Επιμελητές/τριες Ανηλίκων διαθέτουν το χρόνο για να παρακολουθήσουν την προσφερόμενη κατάρτιση.

- * Στο πλαίσιο της επανεξέτασης, να διενεργηθεί εμπειριστατωμένη αξιολόγηση του έργου της Υπηρεσίας Επιμελητών, μεταξύ άλλων με τα παιδιά και τους/τις φροντιστές /στριες που έλαβαν υποστήριξη από την Υπηρεσία Επιμελητών, ώστε να προσδιοριστούν η αποτελεσματικότητα, ο αντίκτυπος και τα αποτελέσματα της υποστήριξης της υπηρεσίας.
- * Να σχεδιαστεί μια σειρά βραχυπρόθεσμων μέτρων για να υποστηριχθεί την Υπηρεσία Επιμελητών ώστε να παρέχει ποιοτικές υπηρεσίες στα παιδιά όσο διαρκεί η επανεξέταση, συμπεριλαμβανομένης της παροχής τακτικών προγραμμάτων κατάρτισης στα οποία θα έχουν πρόσβαση οι επιμελητές /τριες.
- * Να τεθεί σε εφαρμογή ενός συστήματος εποπτείας για τους επιμελητές /τριες ανηλίκων ως μηχανισμός υποστήριξής τους.

Νομική βοήθεια

- * Η Κυβέρνηση θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο να καταστήσει υποχρεωτική την πρόσβαση όλων των παιδιών που υπόκεινται σε ποινικές διαδικασίες σε δωρεάν νομική βοήθεια, ανεξαρτήτως ηλικίας.
- * Η ισχύουσα διαδικασία υποβολής αίτησης νομικής βοήθειας και ο διορισμός δικηγόρου νομικής βοήθειας σε μια υπόθεση θα πρέπει να επανεξεταστεί διεξοδικά, με σκοπό την εξάλειψη των καθυστερήσεων και τη διασφάλιση ποιοτικών υπηρεσιών.
- * Οι δικηγορικοί σύλλογοι σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα πρέπει να επανεξετάσουν τη διαδικασία υποβολής ονομάτων για τον "κατάλογο" των δικηγόρων που είναι πρόθυμοι/ες να αναλάβουν υποθέσεις νομικής βοήθειας, ώστε να διασφαλιστεί ότι όσοι/ες είναι εγγεγραμμένοι στον κατάλογο είναι έτοιμοι/ες να αναλάβουν τέτοιες υποθέσεις και διαθέτουν τις απαραίτητες ικανότητες και την εμπειρία.
- * Οι δικηγορικοί σύλλογοι θα πρέπει να παρακολουθούν τους/τις δικηγόρους που περιλαμβάνονται στον κατάλογο και να αξιολογούν εάν, υπό το πρίσμα της άρνησης ανάληψης υποθέσεων χωρίς βάσιμο λόγο, το όνομά τους θα πρέπει να διαγραφεί από τον κατάλογο.
- * Οι δικηγόροι στους οποίους ανατίθεται μια υπόθεση θα πρέπει να απαντούν στο Δικαστήριο εντός 2 εργάσιμων ημερών αναφέροντας αν θα αναλάβουν ή όχι την υπόθεση.
- * Οι δικηγορικοί σύλλογοι, σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο θέσπισης ειδικότερων κανόνων για τους/ τις δικηγόρους που εκπροσωπούν παιδιά.
- * Όλοι/ες οι δικηγόροι που αναλαμβάνουν υποθέσεις νομικής βοήθειας για παιδιά θα πρέπει να ολοκληρώνουν υποχρεωτικά μια σχετική κατάρτιση που θα εκπονεί ο δικηγορικός σύλλογος σχετικά με τον τρόπο επικοινωνίας με τα παιδιά, τον τρόπο ενθάρρυνσης της συμμετοχής και τον τρόπο παροχής κατάλληλων υπηρεσιών προς τα παιδιά.
- * Το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα πρέπει να επανεξετάσει την πληρωμή των δικηγόρων νομικής βοήθειας για να διασφαλίσει ότι καλύπτονται και επιστρέφονται τα παρεπόμενα έξοδα, όπως για παράδειγμα έξοδα για φωτοαντίγραφα και μετακίνηση.

Δικαιώματα του παιδιού στο αστυνομικό τμήμα

- * Να διασφαλισθεί ότι πριν από την ανάκριση ενός παιδιού στο αστυνομικό τμήμα είναι παρών/ούσα είτε ένας/μία γονέας είτε, σε περίπτωση που ο/ η γονέας δεν είναι διαθέσιμος, ένας/μία κατάλληλος/ η ενήλικας. Αυτό μπορεί να απαιτήσει την οργάνωση σε τοπικό επίπεδο ενός συστήματος "κατάλληλου/ ης ενήλικα".
- * Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2021-2023 προβλέπει τη λειτουργία ενός εθνικού, δωρεάν τηλεφωνικού αριθμού διαθέσιμου 24/7 και τον οποίο μπορεί να καλεί οποιοσδήποτε είτε από κινητό είτε από σταθερό τηλέφωνο για την παροχή πληροφοριών σχετικά με τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη. Η ημερομηνία για την έναρξη λειτουργίας ήταν ο Ιανουάριος 2022. Η αστυνομία θα πρέπει να

διασφαλίσει ότι υπάρχουν αφίσες και φυλλάδια που διαφημίζουν τον τηλεφωνικό αριθμό και θα πρέπει να επιτρέψει, να ενθαρρύνει και να δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά (και τους γονείς τους) να καλούν τον αριθμό, ώστε να είναι πλήρως ενημερωμένα για τα δικαιώματά τους πριν από οποιαδήποτε ανάκριση.

- * Τα παιδιά θα πρέπει επίσης να λαμβάνουν ενημερωτικά φυλλάδια κατάλληλα για την ηλικία τους και για τη γλώσσα τους στα οποία να παρουσιάζονται τα δικαιώματά τους κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο αστυνομικό τμήμα. Για παράδειγμα, η χρήση και η διάδοση του φιλικού προς τα παιδιά οδηγού που περιλαμβάνει πληροφορίες για τα δικαιώματα των παιδιών που έρχονται σε επαφή με τις αστυνομικές αρχές, όπως αναπτύχθηκε από την Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το Σύλλογο Επιμελητών Ανηλίκων και το Γραφείο της UNICEF στην Ελλάδα, αποτελεί ένα πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Δικαιώματα του παιδιού στην προδικασία

- * Θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην επιβολή εναλλακτικών μέτρων στην προδικασία. Θα πρέπει να προσφερθεί κατάρτιση στους/στις Εισαγγελείς σχετικά με τα πλεονεκτήματα της επιβολής εναλλακτικών μέτρων και να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ Εισαγγελέων και Επιμελητών Ανηλίκων.
- * Θα ήταν επίσης ωφέλιμο, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που περιέχονται στο υπ' αριθ. 24 Γενικό Σχόλιο σχετικά με την επιβολή εναλλακτικών μέτρων στην προδικασία, να εκδοθούν κατευθυντήριες γραμμές που να καλύπτουν τη χρήση των εναλλακτικών μέτρων στην προδικασία και να εισαχθούν πιλοτικά προγράμματα εναλλακτικών μέτρων με στόχο την επανένταξη των παιδιών, τη μείωση των υποτροπών και τη μείωση της καθυστέρησης στην εξέταση των υποθέσεων των παιδιών.
- * Θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο να επιτραπεί στον/στην Ανακριτή/τρια να ζητήσει από τον/την Εισαγγελέα να αιτιολογήσει τη μη επιβολή εναλλακτικών μέτρων για ένα παιδί και να έχει την εξουσία να παραπέμψει την υπόθεση πίσω στον/στην Εισαγγελέα προκειμένου να εξεταστεί αν η χρήση εναλλακτικών μέτρων θα ήταν κατάλληλη.
- * Να εξεταστεί το ενδεχόμενο αύξηση της ηλικίας προσωρινής κράτησης στα δεκαέξι (16) έτη, σύμφωνα με τη σύσταση που περιέχεται στο υπ' αριθ. 24 Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής.
- * Εισαγωγή τακτικής αναθεώρησης της προσωρινής κράτησης ανά δύο εβδομάδες σύμφωνα με τις συστάσεις του Γενικού Σχολίου αριθ. 24 της Επιτροπής.

Διαδικασία της δίκης

- * Το μείζον ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί είναι η καθυστέρηση μεταξύ της διάπραξης του αδικήματος και της ολοκλήρωσης της διαδικασίας, το οποίο σχετίζεται με την απονομή της δικαιοσύνης. Συνιστάται να οριστούν συγκεκριμένες προθεσμίες για κάθε στάδιο της διαδικασίας και να εισαχθούν αυστηρότερες διαδικασίες για τη διαχείριση των υποθέσεων.
- * Συνιστάται επίσης να εκδώσει το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις προθεσμίες για την σύνταξη και αποστολή των εκθέσεων εκ μέρους των Επιμελητών Ανηλίκων, το απαιτούμενο περιεχόμενο της έκθεσης και τη συχνότητα βάσει της οποίας μπορούν να ζητηθούν ή να επικαιροποιηθούν οι εκθέσεις.

Θεραπευτικά και αναμορφωτικά μέτρα

- * Η αποτελεσματική και επιτυχής εφαρμογή των μη στερητικών της ελευθερίας μέτρων προϋποθέτει την αύξηση του αριθμού του προσωπικού στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων και την επένδυση ανθρώπινων και οικονομικών πόρων σε προγράμματα και υπηρεσίες που αποδεικνύεται από την έρευνα ότι μειώνουν την παραβατικότητα των παιδιών.
- * Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού μετά το 2023 θα πρέπει να προβλέπει την ανάπτυξη μεγαλύτερου αριθμού κοινοτικών υπηρεσιών σε όλη τη χώρα για τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο.

- * Να εξεταστεί το ενδεχόμενο δημιουργίας νέων θέσεων "διαμεσολαβητών" στο πλαίσιο της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων ή να ανατεθούν τέτοιες υπηρεσίες σε τοπικές οργανώσεις, ώστε να διασφαλιστεί η διαθεσιμότητα καλά καταρτισμένων και έμπειρων, ανεξάρτητων διαμεσολαβητών.

Κράτηση

- * Σύμφωνα με την Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το ελληνικό κράτος θα πρέπει να διασφαλίσει ότι η κράτηση, συμπεριλαμβανομένης της προσωρινής κράτησης, χρησιμοποιείται μόνο ως έσχατο μέτρο και με τη δέουσα συνεκτίμηση της σοβαρότητας του εγκλήματος, και ότι θα καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες για την παροχή εναλλακτικών της κράτησης μέτρων.
- * Θα πρέπει να τηρούνται οι ελάχιστες προδιαγραφές για την κράτηση παιδιών και να προωθηθούν δράσεις και προγράμματα για την αντιμετώπιση της παραβατικής συμπεριφοράς των παιδιών και την ενίσχυση της κοινωνικής επανένταξής τους, ώστε να μειωθεί η υποτροπή.

Παιδιά θύματα και μάρτυρες

- * Ο νόμος 4478/2017 για την προστασία των θυμάτων δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί πλήρως. Δεν υπάρχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων, δεν υπάρχει κατάλληλος συντονισμός μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και δεν υπάρχει συστηματική κατάρτιση. Ένα πρώτο βήμα για τη βελτίωση της προστασίας των παιδιών-θυμάτων και των παιδιών-μαρτύρων θα ήταν η πλήρης εφαρμογή του νόμου 4478/2017.
- * Πρέπει να υπάρξει σαφής απόφαση από το Υπουργείο Δικαιοσύνης σχετικά με το ποιος φορέας έχει την αποκλειστική ευθύνη για τη διενέργεια ιατροδικαστικών συνεντεύξεων παιδιών-θυμάτων και παιδιών-μαρτύρων.
- * Συνιστάται να αναθεωρηθεί το ισχύον Πρωτόκολλο σχετικά με τις ιατροδικαστικές συνεντεύξεις παιδιών-θυμάτων και παιδιών-μαρτύρων, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι συνεντεύξεις αυτές πραγματοποιούνται από προσωπικό των αρχών επιβολής του νόμου που έχει λάβει εξειδικευμένη εκπαίδευση στην ιατροδικαστική συνέντευξη παιδιών-θυμάτων, παρουσία είτε παιδοψυχολόγου είτε κοινωνικού λειτουργού.
- * Για τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και της ιδιωτικής ζωής των παιδιών, οι γραπτές καταθέσεις και τα ηχητικά και οπτικά αρχεία των ιατροδικαστικών συνεντεύξεων δεν πρέπει να αποθηκεύονται σε γενικούς διακομιστές ή σε υπολογιστές άλλους από εκείνους που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά από τα Σπίτια του Παιδιού. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα πρέπει να διασφαλίσει ότι σε κάθε περιφέρεια/περιοχή διατίθεται ξεχωριστός, ασφαλής διακομιστής για την αποθήκευση δεδομένων από ιατροδικαστικές συνεντεύξεις, προσβάσιμος μόνο από καθορισμένα πρόσωπα. Όλες οι καταθέσεις από ένα παιδί-θύμα ή παιδί-μάρτυρα, είτε γραπτές είτε ηχητικές ή οπτικές, θα πρέπει να φυλάσσονται σε ασφαλή διακομιστή που χρησιμοποιείται μόνο για τον σκοπό της φύλαξης των αποδεικτικών στοιχείων. Η αστυνομία και ο εισαγγελέας θα πρέπει να λάβουν οδηγίες για την τήρηση ενός αρχείου της "αλυσίδας φύλαξης" των δεδομένων.
- * Στα Σπίτια του Παιδιού θα πρέπει είτε να απασχολείται προσωπικό με διεπιστημονικό υπόβαθρο είτε να καλείται ορισμένη διεπιστημονική ομάδα προκειμένου να συζητείται η υποστήριξη που απαιτείται για μεμονωμένα παιδιά-θύματα, τόσο κατά τη διάρκεια της ανάκρισης και της δίκης, όσο και στη συνέχεια. Η διεπιστημονική ομάδα θα πρέπει να συντονίζεται από τα Σπίτια του Παιδιού.
- * Οι υπηρεσίες παιδικής προστασίας φαίνεται να απουσιάζουν σε μεγάλο βαθμό από τα Σπίτια του Παιδιού, ενώ διαδραματίζουν αναπόσπαστο ρόλο στην υποστήριξη και την προστασία ενός παιδιού-θύματος ή παιδιού-μάρτυρα. Θα πρέπει να εντάσσονται στο πλαίσιο της διεπιστημονικής ομάδας και να διαδραματίζουν ενεργό ρόλο.

Παιδιά πρόσφυγες, μετανάστες και Ρομά

- * Θα πρέπει να διατεθούν οικονομικοί πόροι για τη μετάφραση ενημερωτικού υλικού σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών που έρχονται σε σύγκρουση με τον νόμο και την ποινική διαδικασία σε διάφορες γλώσσες.
- * Όλα τα παιδιά θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε διερμηνέα σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας όταν δεν μιλούν ή δεν κατανοούν την ελληνική γλώσσα. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα πρέπει να ενισχύσει την πρόσβαση των παιδιών σε υπηρεσίες διερμηνείας, χρησιμοποιώντας καινοτόμες μεθόδους, όπως η διαδικτυακή ή η τηλεφωνική διερμηνεία, όταν δεν υπάρχουν διαθέσιμοι διερμηνείς με φυσική παρουσία.

